

CHOLNOKY JENŐ BARLANGKUTATÓ CSOPORT

Dr. Veress Márton /szerk./

ABSTRACT:

Dr. Veress, M. /editor/: Jenő Cholnoky Speleological Group

The group which consists mainly of students is active in the Hárskút region, Bakony Mts. For the construction of karstmorphological maps they carry out measurements on the values of changes of karstic objects and vegetation- and snow-maps are made too. In the year 1983 the 70 m long and 30 m deep swallow-hole cave designated as G-5/a was excavated.

Az eredeti jelentés tartalomjegyzéke

I. Csoport élet /Veress M./

II. Hárskúti-fennsík kutatása

1. Megfigyelések /Veress M./

- a/ Karsztosodás a Lazsnyakúti-dülő völgyének talpán
- b/ Ujabb karsztos mélyedések a Gyenes-pusztai-barlang közelében
- c/ Augusztin-tanya melletti karsztos mélyedéscsoport
- d/ Működés

2. Térképezés

- a/ Előzetes jelentés a Lazsnyakúti-dülő és az Öregfolyás-völgy közti hét karsztos mélyedésről /Veress M./
- b/ Kiegészítő megjegyzések a Mester-Hajag morfológiai térképéhez /Veress M./
- c/ Kiegészítő megjegyzések az Égett-hegy topográfiai térképéhez
- d/ Kiegészítő megjegyzések a Lazsnyakúti-dülő víznyelős töbreinek morfológiai térképezéséhez /Veress M./
- e/ Hótérképezés 1983 februárjában /Futó J./

3. Karsztos és azoktól függő változások mérése

- a/ A Hárskúti-fennsíkon alkalmazott mérésekről általában /Veress M./
- b/ Ujramérések 1983-ban /Veress M./
- c/ Fotometrikus mérés /Böröcz M.-Veress M./

4. Forrásvizsgálatok 1983-ban /Veress M./

5. Feltáró tevékenység a Gombás-tanyai nyelősor objektumaiban

- a/ Beszámoló a G-5/a. jelű víznyelőbarlangban végzett munkáról /Krónusz J./
- b/ Beszámoló a G-1. jelű víznyelős töbrében folytatott munkáról /Jakab K./

III. Egyéb területek kutatása

- 1. Jelentés az 1983 őszén végzett Bakonybél és Huszárokölő-pusztá közötti terepbejárásról /Futó J./
- 2. Terepbejárás Szentgál környékén /Veress M./

IV. Összefoglalás

Feltáró tevékenység a Gombás-tanyai nyelősor objektumaiban

1983-ban a G-5/a. jelű víznyelőbarlangban, valamint a G-1. jelű víznyelős töbrében folytattunk feltáró kutatást. A két színhelyen dolgozó munkacsoportok együttműködtek, esetenként kiegészítették egymást. Alább a két munkahely tevékenységét külön-külön mutatjuk be.

a/ Beszámoló a G-5/a. jelű víznyelőbarlangban végzett munkáról /Krónusz J./

1983. augusztus 2-án kezdtük meg az ezévi feltáró munkát. Az előző években feltárt járatot, illetve a bejárati részt újra kellett bontani, mert az esőzések által

behordott törmelék eltömítette azokat. Ezzel a munkával hatan egy nap alatt végeztünk. A további napokban a tavaly feltárt járatokat tágitottuk, majd egy nagy követ próbáltunk szétverni, amely a bejárattól kb. 22 m-re helyezkedett el. Ez a próbálkozásunk nem járt eredménnyel, ezért a követ körülfogó és rögzítő anyagot termeltük ki.

Nagy nehézségek árán sikerült a követ elmozdítanunk és a kitermelt anyagot egy kisebb depó létrehozásával lerakni az útból, mivel felszínre szállítása nem volt lehetséges. A kő elmozdításával egy újabb járat-rendszerbe jutottunk. A járatrendszer egy nagyobb teremmel kezdődött, mely kb. 4 m² alapterületű. Innen két irányban lehetett továbbhaladni. Ezek a járatok egymás alatt helyezkednek el, és a köztük lévő összeköttetést egy hasadékban felhalmozódott törmelék zárja el. Mi az alsóbb járaton próbáltunk továbbhaladni, mivel a felső járat erőteljesen felfelé irányult. Bontásra a felső járatban nem volt szükség, mivel ez bontás nélkül is jól járható. A felső járatban egy kb. 3 m² alapterületű terem található, amelyben egy ember fel tud állni. A terem alját agyagba ágyazott kövek töltik ki. A teremről egy 45°-os dőlésű járat vezet felfelé, melynek végpontja még nem ismeretes. A felső járat hossza kb. 8-9 m.

Az alsó járat egyelőre csak karcsúbb emberek számára járható, mivel rögtön a járat kezdeténél szűkület található. Ezen a szűkületen átjutva kisebb terembe érünk, amelynek alját üledékes lazább konzisztenciájú agyag tölti ki. Az agyag felszínén szemmel látható a vízfolyás nyoma. Az agyagban még kisebb-nagyobb gyökerek is találhatóak, melyek valószínűleg bemosódás útján kerültek oda. Itt az alsó járatban is megfigyelhető az egész barlangra jellemző regulációs mészkő, melyben a barlang képződött. Az alsó járat már említett kisebb termében augusztus 8-án denevért láttunk.

A teremről egyelőre szűk, hasadék mentén kialakult járat vezet tovább, melynek dőlésszöge egy darabig megegyezik a felső járat dőlésszögével, majd nagyobb dőlésszöget vesz fel. A járat keresztmetszetben megközelítőleg háromszög alakú. Hossza a nagy kőtől számítva /amit az útból elmozdítottunk/ 14-15 m. Eddig a pontig a barlang mélysége 25-30 m között van. Az utolsó nap térképezéssel, fotózással telt el.

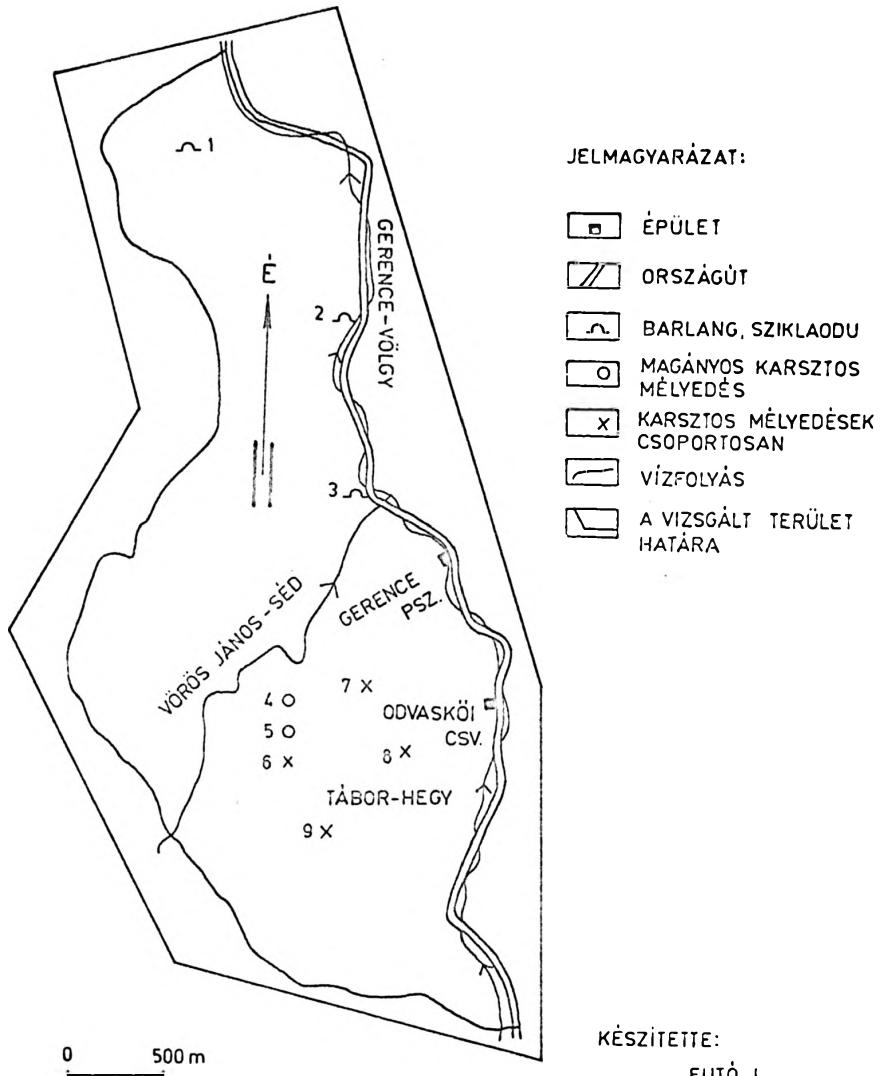
A korábbi térképezés eredményeinek felhasználásával újabb tórkópet készítettünk, amelynek alapján megállapítható, hogy a víznyelőbarlang hossza meghaladja a 70 m-t.

Beszámoló a G-1. jelű víznyelős töbrben folytatott munkáról /Jakab K./

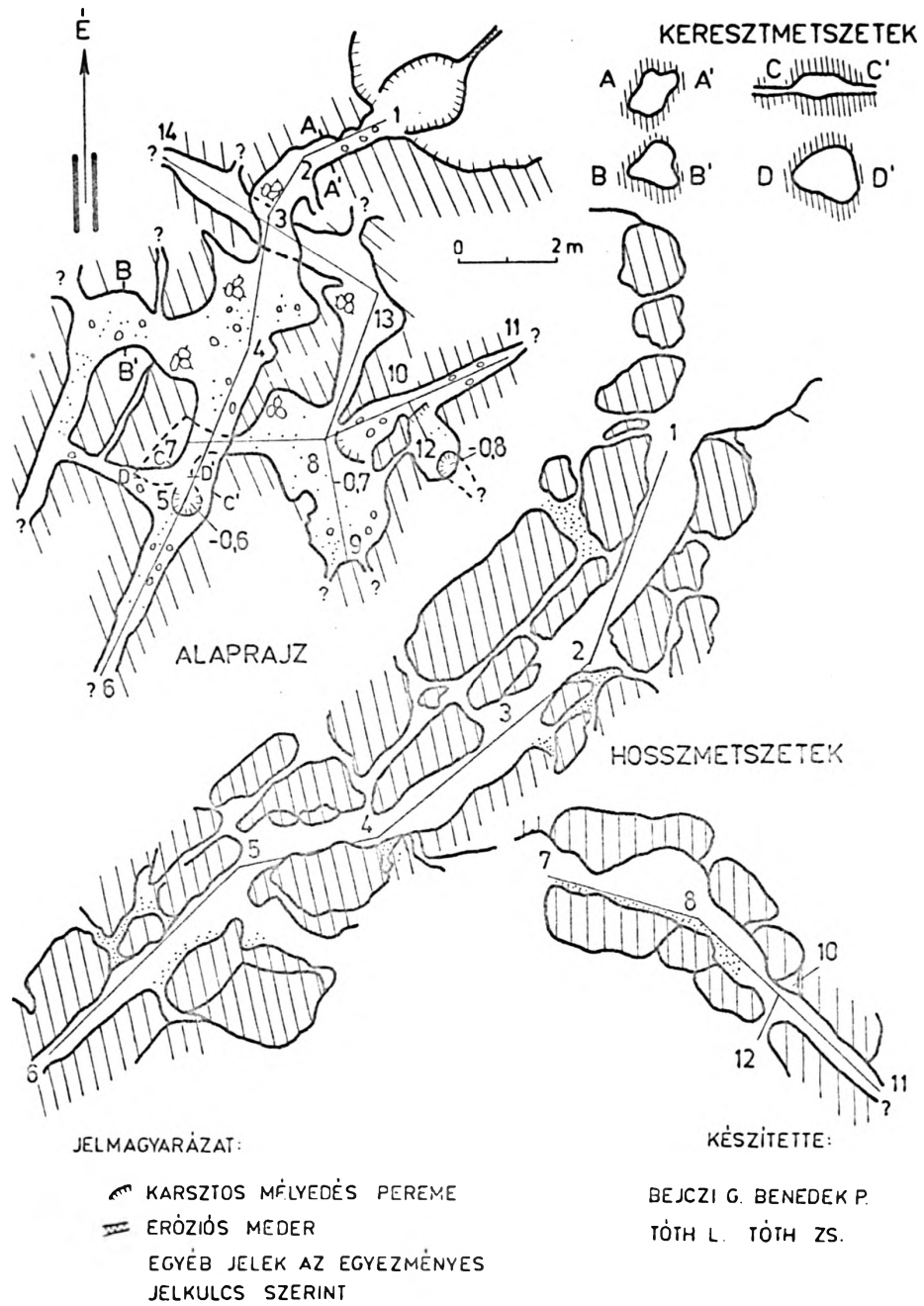
A G-1. jelű víznyelős töbrben egy 1983-ban alakult feltáró brigád kezdte meg a munkát. A brigád létszáma 5 fő volt, a munkát hét napon keresztül folytattuk. Ennek a víznyelős töbrnek a megbontása azért volt reménykeltő, mivel a G- karsztobjektumok közül egyike a legnagyobb vízgyűjtőterületűeknek. A víznyelős töbr oldalában jól fejlett eróziós eredetű meder található. A bontást gyakorlatilag a legmélyebb ponton kezdtük meg, ahol a víz kis járatban elnyelődött. Egy kb. 2 x 2 méteres négyzetű területen kezdtük a laza anyagokat kitermelni. Az így kapott akna három oldala agyagban, a negyedik DNY-i oldal aprózódott, omladékos kötőrmelékben haladt. Több napon keresztül bontottuk lefelé a kitermelt anyagot, kettős csigarendszerrel szállítottuk ki a mélyedéskből. Az anyagot peremen kívül kb. 10 m-re halmoztuk fel, olyan helyen, ahonnan remélhetőleg nem mosódik vissza a víznyelős töbr belsejébe.

Az aknában lefelé haladva mintegy másfél méter után a kövek között üregeket észleltünk, amelyben a víz elfolyhatott. Ezekben az üregekben jelentős huzatot észleltünk. Az égő gyufa lángját a járatból kiáramló huzat eloltotta. Lefelé 4-4,5 m-t haladtunk. Ekkor elértük a sötét agyagból álló réteget. Sajnos a kötőrmelék rész beomlott az ácsolat elhagyása miatt. Az agyagos rész oldalában beágyazódott köveket, kavicsréteget, lópatkót, csontokat, elszenesedett fát találtunk. Az akna aljában

BAKONYBÉL ÉS HUSZÁROKELŐ-PUSZTA KÖZÖTTI TERÜLET
1983. SORÁN MEGISMERT KARSZTOS KÉPZŐDMÉNYEI.

GOMBÁS-PUSZTAI 5/A JELÜ VÍZNYELŐBARLANG

található szürke agyagba apró kavicsok voltak beágyazódva. Ez az agyagréteg a kőtörmelékcsomó felé lejtett. Az agyag vízzárósága miatt a víz valószínűleg a kőtörmelékcsomó rész irányába mozoghat.

Egység területek kutatása

1. Jelentés az 1983 őszén végzett Bakonybél és Huszárokölő-puszta közötti terepbejárásról /Futó J./

Az átkutatott terület a Gereence-völgyének nyugati oldalán fekszik, Bakonybél és Huszárokölő-puszta között, mintegy 0,5-2 km szélességben. A szőbanforgó területről Bertalan Károly barlangleltárában már említi a Gereence-pusztai erdőszház mellett nyíló Tábor-hegyi-sziklaereszket. Az általunk megtalált karsztos képződmények a fentebb említett leírásban nem szerepelnek.

A nagyon részletes terepbejárás során egy barlangot /1. számú/ és két - sziklaodúból álló - üregcsoportot /2,3. számú/ találtunk. Ezenkívül a Táborhegy környékén hat helyen fordulnak elő magányosan vagy csoportosan karsztos mélyedések /4-9. számú/.

A terület földtani felépítésére jellemző a felsőtriász földolomit túlsúlya, csak délen, a Tábor-hegy környezetében bukkan elő a szintén felsőtriász dachsteini mészkő. A szálkőzetet a lapos térszíneken és a kevésbé meredek lejtőkön mindenütt lösz fedeli, de eltérő vastagságban.

Az 1. számú barlang dolomitkőzetbe nyílik, a Halottas-árok déli mellékágának oldalában, a völgytalp fölött kb. 10 m magasan. Oldásos eredetű, felszakadt, kb. 4-5 m hosszú, kis teremből és csőszzerű járatból álló üreg. A 2. és 3. számú üregcsoportok szintén dolomitban vannak, a Gereence-patak szintje fölött néhány méterrel. Az üregcsoportok egyes üregeinek méretei éppen csak elérik a két métert, de közöttük sok a kisebb, néhány dm-es oldásos eredetű üreg és járat. Eredeti formakincsüket kissé átalkította a fagyaprózódás.

A karsztos mélyedések löszben nyílnak, de alattuk kis mélységben mindenütt dachsteini mészkő van. Átmérőjük 1-10 m, mélységük 0,5-5 m között változik. Néhányuk alapján időszakosan vízelvezető járat nyílik. A 6. számmal jelzett mélyedések szép példái a völgylefejeződéssel keletkező víznyelőknek. Rajtuk kívül a többi mélyedéshez nem vezet meder.

A vizsgált terület karsztos szempontból figyelemre méltó, egyrészt az aktív és nem aktív recens formák, másrészt az ősi karsztos formák miatt. Ez utóbbiak meglétét bizonyítják a bauxit és vörösiszap foltok. A terület földtani feldolgozása folyamatban van, a részletes karsztmorfológiai térképezés pedig a következő év feladata lesz.

2. Terepbejárás Szentgál környékén /Veress M./

1983. május 15-én Szentgál és a 8-as országút között végeztünk terepbejárást. A bejárt terület fedett karszt, ahol a vasút és a község között találakú, kicsi esésű esetenként völgyi vízválasztóval rendelkező völgyek kapcsolódnak egymásba. A völgyeknek állandó vízfolyásuk nincs, medrek csak rövidebb szakaszokon alakulnak ki bennük, néhányszor vizsgálat alapján nem dönthető el, melyik a fő, illetve mellékvölgy. A völgyek peremén mészkőbukkanások figyelhetők meg.

Ezen völgytalpakon összesen négy darab igen káros karsztos mélyedést sikerült találni. Közülük három sorban a völgytalp egy medréhez kötődik. Tulajdonképpen ezek a meder kiszélesedései és helyi bemélyülései. Vízelvezető járatot egyikben sem sikerült találni.